

DƏDƏ ƏLƏSGƏR - 200

ŞƏLALƏ NƏSİRLİ

*N.Nərimanov rayonu, 37 sayılı tam orta məktəbin
Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi*

landırılır. Tam araşdırılmamış mənbələrdə Aşıq Alının müəllimi olmuş Ağ Aşığın da adı keçir. Beləliklə də hələ ki, Azərbaycanda Aşıq yaradıcılığının ən yüksək inkişaf mərhələsi külliyyatlarının böyük əksəriyyəti toplanmış Aşıq Alı və Aşıq Ələsgərin adı ilə bağlıdır.

Aşıq yaradıcılığı məhz, Aşıq Ələsgərin sayəsində

AŞIQ YARADICILIĞINDA AŞIQ ƏLƏSGƏR ZİRVƏSİ

Aşıq Ələsgər Azərbaycan ədəbiyyatında Aşıq yaradıcılığının ən yüksək pilləsində əzəmətli yer tutmuş bir söz sahibidir. 200 illik yubileyinin qeyd olunması münasibətilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 18 fevral 2021-ci il tarixdə sərəncam imzalayıb. Bu, Aşıq Ələsgərin simasında Azərbaycanda siyasi hakimiyyət tərəfindən Aşıq yaradıcılığına verilən ən yüksək qiymətdir.

Azərbaycanda ozançılıq lap qədimlərə gedib çıxır, hətta bu barədə "Kitabi-Dədə Qorqud"da da müfəssəl məlumat verilir. Dərə Qorqud, Ozan Qorqud qopuz çalır, nəsihətlər verir. Ozançılığın davamı kimi qəbul olunan Aşıq yaradıcılığında da Aşıq Ələsgər, Dədə Ələsgər saz çalır, ustadnamələr söyləyir.

Aşıq yaradıcılığının inkişafı əsasən XV əsrin sonundan başlanğıc götürdüyü mənbələrdə öz əksini tapıb. Aşıq Ələsgərə qədər və ümumiyyətlə, Aşıq yaradıcılığı böyük bir inkişaf yolu keçmişdir. Bu yolda yüzlərlə adlı-sanlı aşıq arasında Dirili Qurbanı, Xəstə Qasım, Aşıq Abbas Tufarqanlı, Sarı Aşıq, Ağ Aşıq kimi ustad aşıqlar xalqın yaddaşında əbədi iz salmışlar. Bununla belə Aşıq yaradıcılığının ən uca zirvəsi daha çox iki şəxs - Aşıq Ələsgər və onun müəllimi, ustadı olmuş Aşıq Alının adı ilə hal-

də inkişaf etdirilərək ən yüksək zirvəyə qaldırılmışdır ki, buna görə onu Dədə Ələsgər də adlandırırlar. Heç bir aşıq nəinki bu zirvəyə qalxmağa cəhd göstərmiş, heç zirvənin hündürlüyünə də yaxın düşə bilməmişdir.

Mənbələrdə Aşıq Ələsgərin 1821-ci ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olduğu göstərilir. Atasını Alməmməd kişi böyük külfətini dolandıra bilmədiyindən Ələsgəri 14 yaşda tamam olar-olmaz Kərbəlayı Qurban adlı bir varlığın yanına işə qoyur. Ələsgər 4 il sərəsər Kərbəlayı Qurbanın həyətinə nökrçilik edir. Bu müddətdə Ələsgər Kərbəlayı Qurbanın qızı Səhnəbanuya aşıq olur, lakin bu sevdə məlum səbəbdən baş tutmur.

İllər keçir, Ələsgər nakam məhəbbətin ağrı-acısını yaşayır, uzun illər ilk məhəbbətini unuda bilmir, çətinliklərdən, sınaqlardan keçə-keçə sazla-sözün qovuşduğu dəryaya can atır. Dövrünün qüdrətli sənətkarı Aşıq Alı onun gələcək taleyini büsbütün dəyişir. Fitri istedadı, kəskin hafizəsi, şəxsiyyəti, nəcibliyi ilə hər kəsdən seçilən Ələsgər beş il Aşıq Alıya şeyirdlik edir, saz dünyasının sirlərinə bələd olur, sirlər qapısını açıb, ustadlıq mərtəbəsinə yetişir.

Aşıq Ələsgər sazı sinəsinə sıxıb bədahətən şeirlər deyər, həmsöhbət olduğu adamların fikrini "oxuyar", baş verəcək hadisələri əvvəlcədən xəbər verərdi. Yuxuda Ələsgərə buta verilməsi haqqında söz-söhbətlər isə bitib-tükənməzdi, camaat onu "haqq aşığı" çağırardı. Geniş: dünyəvi və dini biliklərə malik mükəmməl bir sənətkar, yetkin bir insan olması da sənətkarı xalqın gözündə günü-gündən ucaldırdı.

Bütün şair və aşıqların dönə-dönə müraciət etdiyi dərin məzmunla malik yaradıcılığında ülvi məhəbbət mövzusu da yüksəkdir.

***Çərşənbə günündə, çeşmə başında
Gözüm bir alagöz xanıma düşdü.
Atdı müjgan oxun, keçdi sinəmdən,
Güləndə qadısı canıma düşdü.***

Ələsgər yaradıcılığında mühüm yer tutmuş yüksək əxlaqi dəyərlərə malik bu qoşma ədəbiyyatşünaslar tərəfindən daha dərin təhlil olunmalıdır. Belə ki, sual olunur; nədən sənətkar çərşənbə gününü seçmişdir? Başqa cür; "Bir cümə, yaxud bir şənbə, bir bazar günündə" demək mümkün deyildimi? Əlbəttə ki, mümkündür. Lakin Aşıq Ələsgər çərşənbə gününü seçmişdir. Mental dəyərlərimizə görə çərşənbə günündə insanlar dilək tutub çeşmə başına gedirlər. Bəlkə də lirik qəhrəman özünə adaxlı, gözaltı seçmək üçün çeşməyə getmişdir. Yoxsa ərgən oğlanın çeşmə başında başqa nə işi ola bilər? Nişanlı qızın da öz dünyasında bir niyyəti, xəyalı olmamış deyildir. Elə buna görə də ona çeşmə başında tuş gələn ərgən oğlanı acılamır, söyüb qovmur, gülə-gülə nişanlı olduğunu bildirir. Bax, sənətkarın cizgilədiyi yüksək əxlaqi dəyər budur!

Gözəlliyə, sevgiyə, torpağa, elə, vətənə, təbiətə münasibət Aşıq Ələsgər yaradıcılığında yeni bir formada, real və səmimi boyalarla əks olunur. Vətəni başdan-başa gəzməsə belə tərənnüm etməyi bacaran Aşıq Ələsgərin yaradıcılığında sanki, Azərbaycanın coğrafiya xəritəsi cizgilənir.

***Həsənnənə, Həsənbaba qoşadır,
Xaçbulaq yaylağı bir tamaşadır.
Arsız aşığı elsiz necə yaşadı,
Ölsün Ələsgərtək qulların, dağlar.***

Aşıq Ələsgər poeziyasında aşıq yaradıcılığının bütün növləri; xüsusən də dodaqdəyməz, müxəmməs, qıfılənd, tənən, cıqalı tənən, gəraylı, divan şeir növləri özünü ən gözəl şəkildə, yüksək sənətkarlıqla büruzə verir. Bu qəbildən qıfıləndlər, deyişmələr fonunda özünü daha qabarıq göstərib.

Aşıq Ələsgərin zəngin poetik irsinin geniş tədqiqi, nəşri və təbliğinin mühüm mərhələsi mədəni-mənəvi dəyərlərimizin bütün daşıyıcılarına həmişə qədərbilənliklə yanaşan ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Sənətkarın yubileyləri məhz Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə dövlət səviyyəsində qeyd edilmişdir. Böyük söz ustasının respublikamızda və onun hüdudlarından kənarında 150 illik yubiley mərasimləri keçirilərkən əlamətdar hadisə baş vermiş, azərbaycanlıların əzəli yurdlarından olan qədim Göyçə mahalında, doğulduğu kənddə Aşıq Ələsgərin qəbirüstü abidəsi ucaldılmışdı. Həmin əzəmətli büst soydaşlarımız öz dədə-baba torpaqlarından didərgin salındıqdan sonra erməni vandalları tərəfindən dağıdılsa da, milli-mədəni varlığımızın tərkib hissəsinə çevrilmiş Aşıq Ələsgər irsi silinməz tarixi yaddaş rəmzi kimi yaşamaqdadır.

Aşıq Ələsgərin yüz ildən çox ömür sürdüyü deyilir. Daima el arasında, şənliklərdə olduğundan qəddi əyilməmiş, gözləri zəifləməmiş, saçları tamam ağarmamış vəziyyətdə yaddaşlarda qorunub saxlanmışdır. Dünyadan köçəcəyi günü əvvəlcədən xəbər verən ustad 1926-cı il martın 7-də dünyasını dəyişmişdir.

Bu günədək əziz xatirəsi qədərbilən Azərbaycan xalqının qəlbində yaşamaqdadır. Haqqında dastanlar, rəvayətlər, xatirələr bitib-tükənməmiş, zəngin yaradıcılığı ona ölümsüzlük qazandırmışdır.

"Aşıq Ələsgər çoxəsrlik keçmişə malik aşıq sənəti ənənələrinə ən yüksək bədii-estetik meyarlarla yeni məzmun qazandırmış, xalq ruhuyla həmahəng əsərləri ilə Azərbaycanın mədəni sərvətlər xəzinəsinə misilsiz töhfələr bəxş etmişdir. Sənətkarın doğma təbiətə məhəbbət və vətənpərvərlik hisslərini vəhdətdə aşılardan, ana dilimizin saflığını, mənə potensialını və hüdudsuz ifadə imkanlarını özündə cəmləşdirən dərin koloritli yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının parlaq səhifələrindəndir. Aşıq Ələsgər çox sayda yetirmələrindən ibarət bir məktəb formalaşdırmış və gələcəyin məşhur el şairlərinə qüvvətli təsir göstərmişdir. Azərbaycan aşıq sənətinin ümumbəşəri dəyərlər sırasında qorunan dünya qeyri-maddi mədəni irs nümunələri siyahısına salınması həm də Aşıq Ələsgər sənətinə ehtiramın təzahürüdür". Bu cümlələr öz parlaq əksini Aşıq Ələsgərin 200 illik yubileyinin keçirilməsi münasibətilə imzalanan Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamında da tapıb. Məncə, şərhə ehtiyac yoxdur. Bu, Aşıq Ələsgər yaradıcılığına verilən yüksək və layiqli qiymətdir.